

КРИМІНОЛОГІЧНА МОДЕЛЬ КОСМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК НЕОБХІДНІСТЬ У СТАНОВЛЕННІ НОВОГО СВІТОВОГО ПОРЯДКУ У ВОЄННИЙ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ЧАСИ

CRIMINOLOGICAL MODEL OF SPACE SECURITY AS A NECESSITY FOR THE ESTABLISHMENT OF A NEW WORLD ORDER IN WARTIME AND POST-WAR

Петер Г.Г., проректор з правових питань та розвитку,
викладач кафедри адміністративного і кримінального права
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

За зростання загроз міжнародному миру і безпеці, а також ролі і питомої ваги міжнародної злочинності в усіх сферах міжнародного життя виникає все більше питань до ефективності міжнародного права, а отже, і до його кримінологічної забезпеченості. У статті розкривається недостатня ефективність чинного міжнародного космічного права, його невідповідність сучасним світовим соціально-економічним реаліям, як наслідок, неналежної уваги до кримінологічної космічної безпеки. Кримінологічна модель космічної безпеки має стати одним із пріоритетних напрямків наукових розробок сучасної кримінології та найбільш пріоритетним у системі кримінологічних інститутів, що забезпечать ефективну роботу механізму запобігання та протидії правопорушенням у космічній сфері.

Лише шляхом задіяння кримінологічних механізмів можна сподіватися на очікуваний результат у вигляді рекомендацій для міжнародного космічного права і правозастосовчих структур, відносно протидії правопорушенням у космічній сфері, що базувалися б на розробках інших суміжних з правом наук. Йдеться про актуальність відгалуження або виокремлення як напрямку науки кримінології у вигляді міжнародної кримінології з космічної безпеки.

Проблема міститься у незадовільній вивченості міжнародної злочинності в космічній сфері на тлі зростання загроз з боку країн-учасниць в освоєнні Космосу міжнародній безпеці і миру, що набуває рівня катастрофічності. Проте, на жаль, ООН не в змозі забезпечити не те що кримінологічної космічної безпеки, а навіть належної організації роботи з правового забезпечення космічної діяльності держав-учасниць. Окрім цього, договори (угоди) на яких базується міжнародне космічне право, носять декларативний характер, що ні як не сприяє забезпеченню безпеки космічної діяльності.

Міжнародний правопорядок у Космосі має ґрунтуватися на вдосконаленій системі міжнародного космічного права та глобальному адмініструванню космічної діяльності, що може забезпечити як безпечно використання космічного простору, так і здійснення космічної діяльності на користь всього людства та майбутніх поколінь. При цьому традиційні методи вивчення генезису правопорушень у космічній сфері слід вдосконалювати і адаптувати до нових викликів міжнародного життя і здатності охоплювати науковою дією детермінанти нових проявів злочинності.

Ключові слова: космічна діяльність, кримінологічна модель космічної безпеки, концепція відповідальності держави за міжнародне правопорушення в космічній сфері, умови та механізм формування окремих кримінальних проявів в освоєнні Космосу, кримінологія у міжнародно-правовій сфері, найбільш впливова міжнародна інституція – ООН, глобальне адміністрування космічної діяльності.

Due to the growing threats to international peace and security, as well as the role and proportion of international crime in all spheres of international life, more and more questions arise as to the effectiveness of international law, and, consequently, its criminological support. The article reveals the insufficient effectiveness of the current international space law, its inconsistency with the current global socio-economic realities, and, as a result, inadequate attention to criminological space security. The criminological model of space security should become one of the priority areas of scientific developments in modern criminology and the highest priority in the system of criminological institutions which will ensure the effective operation of the mechanism for preventing and combating offences in the space domain.

Only through the use of criminological mechanisms can we hope for the expected result in the form of recommendations for international space law and law enforcement agencies to counter offences in the space sector, based on the developments of other law-related sciences. This refers to the relevance of a branch or separation of the science of criminology in the form of international space security criminology.

The problem lies in the unsatisfactory study of international crime in the space sphere against the background of growing threats to international security and peace from the countries participating in space exploration, which is reaching the level of catastrophism. However, unfortunately, the UN is unable to ensure not only criminological space security, but even the proper organisation of work on the legal support of space activities of member states. In addition, the treaties (agreements) on which international space law is based are declarative in nature, which does not contribute to ensuring the safety of space activities.

The international legal order in outer space should be based on an improved system of international space law and global administration of space activities, which can ensure both the safe use of outer space and the implementation of space activities for the benefit of all mankind and future generations. At the same time, traditional methods of studying the genesis of offences in the outer space sphere should be improved and adapted to the new challenges of international life and the ability to cover the determinants of new manifestations of crime with scientific action.

Key words: space activities; criminological model of space security; concept of state responsibility for international offences in the space sphere; conditions and mechanism of formation of certain criminal manifestations in space exploration; criminology in the international legal sphere; the most influential international institution – the United Nations, global administration of space activities.

У Статуті ООН зафіксовано, що вона була створена, перш за все, для того, щоб «позбавити прийдешні покоління від лиха війни» і тим самим запобігти повторенню жажів світових воєн.

Разом з тим є зрозумілим, що найсерйозніші загрози безпеки, з якими світ стикається сьогодні і буде стикатися в майбутні десятиліття, зводяться не тільки до агресивних воєн між державами.

Так, в реаліях військової агресії росії в Україні у квітні-травні 2022 р., іноземні ЗМІ розтиражували новину про те, що росія намагається впливати на роботу

іноземних супутників, що знаходяться на навколосвітній орбіті. Йшлося про угруповання, які відповідають за передавання GPS-сигналів, що вловлюються різними пристроями – від смартфонів до навігаторів військової техніки. Видання The Times повідомило, посилаючись на розвіддані США, що російські військові досить успішно глушили GPS-сигнали, коли знаходилися під Черніговом. Начальник космічного командування Збройних сил США генерал Джеймі Дікінсон заявив, що ворог не припиняє спроб глушіння супутникових сигналів, що передаються на GPS-пристрої цивільної та військової техніки – літаків,

БПЛА, авто тощо. Дікінсон зазначив, що в рф «запускають на навколосезну орбіту супутники подвійного призначення для потреб як цивільної так і військової інфраструктури» [1].

Сьогодні державна розвідка з космосу не суперечить законодавству, точніше відсутня заборона, а от подібна діяльність у повітряному просторі будь-якої країни є серйозним порушенням її суверенітету, проте, на жаль, відсутні норми, що визначають параметри межі між повітряним простором країни та космосом. Як і раніше, сьогодні питання про межі повітряно-космічного простору залишається не вирішеним і є дуже нагальним, оскільки його не вирішення є детонатором міждержавних конфліктних ситуацій. Сьогодні кримінологічна космічна безпека тримається на сформованому ще у 1979 р. міжнародному звичаї, який стверджує, що нижня межа космічного простору починається на висоті 110 км. над рівнем океану, поблизу мінімальної орбіти супутників Землі. Ігнорування цієї проблеми світовою спільнотою та міжнародними організаціями, зокрема ООН, є неприйнятним в епоху технологічного розвитку космічної індустрії і має бути негайно вирішена – шляхом створення міжнародно-правового акту, який би чітко і повністю усунув існуючі прогалини, не допускаючи жодної можливості довільного тлумачення його положень, що стало б передумовою забезпечення ефективної кримінологічної космічної безпеки.

Агресивна поведінка росії свідчить про ігнорування нею принципів поведінки в космічній діяльності, задекларованих в договорах ООН та резолюціях, а саме, в останній Резолюції 76/76 від 9 грудня 2021 р. ГА ООН «Міжнародне співробітництво у мирному використанні відкритого космосу». Цей документ підкреслює значення космічної науки для супутникового зв'язку, систем спостереження Землі й технологій супутникової навігації, зокрема, використання космічної науки для телемедицини, дистанційного навчання, подолання лих, охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів і моніторингу Світового океану та клімату [2].

«Проблему ефективності міжнародного права насамперед утворює ситуація, коли злочинні наслідки, що мають місце у міжнародному суспільстві, які є співставними з руйнівним потенціалом світових війн, у сучасних умовах глобальної капіталізації світу на деконструктивному фундаменті фінансової цивілізації, настають в результаті в основному легітимних, правомірних дій провідних держав світу та правлячих еліт» – констатує професор Антипенко В.Ф. [3, с. 58].

У юридичній спільноті сталою є думка, що протиправній поведінці окремих космічних держав сприяє той факт, що доктрина дотримується загально правового поділу протиправних діянь на злочини й делікти, проте для діянь держави термін «злочин» – у тому розумінні, що всякий злочин тягне кримінальну відповідальність – виявляється некоректним, а тому в міжнародно-правових актах віддається перевага терміну «протиправні діяння держав» із визначенням різних ступенів тяжкості цих діянь.

При цьому, Римський статут міжнародного кримінального суду 1998р., у якому систематизовано й кодифіковано всі міжнародні злочини, не застосовує поняття «злочини проти людства». У Статуті за діяння, які кваліфіковані як міжнародні злочини, несе відповідальність як держава, так і її агенти, але при цьому фізичні особи – виконавці політики держави – несуть кримінальну відповідальність, а держава – міжнародну, тобто морально-політичну й матеріальну.

З цього приводу заслуговує на увагу думка професора Антипенко В.Ф., який констатує: «У міжнародному житті на відміну від внутрішньодержавних суспільних процесів часто іншим буває і процес трансформації злочинів у злочинність, набуття нею відмінних від злочинів у їхній сумі якостей. Адже злочинна сутність будь-якого діяння

і явища у цілому в системі міжнародного права визначається кінцем кінцем волею держави як основного суб'єкта міжнародного права. Держава за своєю міжнародно-правовою сутністю «на свій погляд» може в одних випадках визначати кримінальність діянь, залишаючи некриміналізованою певну злочинність, у других, навпаки, визначати кримінальність явища, не визнаючи такими діяння, що утворюють таку кримінальність. І нарешті, у третій випадках для визначення явища злочинним кримінальність конкретних злочинів може підбиратись таким чином, що «отримана» в результаті злочинність набирає змісту, вигідного для одних держав і не вигідного для інших.

Така специфіка для її пізнання потребує особливого (міжнародного) комплексу наукового інструментарію з тим, щоб з'ясувати криміногенність, яка виникає у вирі сучасного мегасоціуму» [3 с. 59].

Говорячи про міжнародне космічне право, як підгалузю міжнародного права слід враховувати, що «особливої уваги вимагає ще одне з базових положень політичного реалізму – положення про анархічну природу міжнародних відносин, яка й відрізняє міжнародні відносини від сфери внутрішньодержавних. Якщо держава всередині підконтрольної їй території має монополію на легітимне насильство, то у сфері міжнародних відносин немає єдиного центру, наділеного правом застосовувати насильство для врегулювання конфліктів. Коли кожна держава дбає лише про свої власні національні інтереси, анархічність міжнародного середовища набуває особливого значення [4, с. 161]. Наприклад, канадські вчені у своєму дослідженні, опублікованому в журналі Nature Astronomy, стверджують, що уряди зобов'язані контролювати процеси запуску ракет. Якщо ракети і далі падатимуть на Землю, а не прямуватимуть на місце запуску, то жертв не уникнути [5].

Отже, наростаюче неконтрольоване свавілля в космічній діяльності загрожує людству і перешкоджає співробітництву, а тому необхідний надійний міжнародний правопорядок. Право на безпеку (безпечне життя) – це фундаментальне природне право кожної людини, і жодна сфера життєдіяльності суспільства, у томі числі і космічна діяльність, не може функціонувати нормально тоді, коли не забезпечується кримінологічна безпека. Так, саме кримінологічна космічна безпека, в загальному сприйнятті, це стан захищеності життєво важливих інтересів як кожної людини, так і усього людства від внутрішніх і зовнішніх загроз космічній діяльності. А тому зміст кримінологічної космічної безпеки, як системи, має передбачати: по-перше, здатність попереджувати шкоду життєво важливим устоям як окремої особи, так і спільноті людей; по-друге, стан їх захищеності; і, по-третє, властивість і здатність держави (співдружності держав) до здійснення необхідних заходів.

Таким чином, до проблем в системі кримінологічної космічної безпеки, що мають першочергове теоретичне та практичне значення, слід віднести розробку цілеспрямованого впливу на причинний комплекс правопорушень в космічній сфері не залежно від статусу і форми власності. Центральний її аспект – розробка концепції кримінологічної моделі міжнародної космічної безпеки, спеціальне призначення якої полягає в науковому обґрунтуванні стратегії і тактики запобігання правопорушень (злочинності) у всіх галузях (інфраструктурі) космічної діяльності.

Сучасне міжнародне космічне право уже тривалий час знаходиться в стані формування і на сьогодні не охоплює весь спектр правовідносин суб'єктів як на Землі так і в Космосі. Дотриманню правових принципів діяльності держав з дослідження та використання космічного простору, сприяло започатковане 13 грудня 1963 року Організацією Об'єднаних Націй прийняття Декларації правових принципів діяльності держав з дослідження та викорис-

тання космічного простору. Саме Організація Об'єднаних Націй є однією з міжнародних інституцій яка сприяє глобалізаційним процесам та впливає на політико-правову систему держав-учасників. Проте, на жаль, на сьогодні цього замало, оскільки ООН не в змозі забезпечити належної організації роботи з правового забезпечення космічної діяльності держав-учасниць.

Слід враховувати, що міжнародне космічне право складають договори (угоди) та декларації, які приймаються обмеженою кількістю держав та декларують встановлення міжнародного режиму для космічного простору. Цьому слугує той факт, що «декларація – документ, офіційна заява, де проголошуються основні принципи зовнішньої та внутрішньої політики держави... Особливістю декларації, як нормативно-правового акту, є його загальний, неконкретний характер задекларованих положень, які потребують додаткового законодавчого регулювання.

Міжнародний договір – це родове поняття, що об'єднує міжнародні угоди (акти) з різними назвами: договір, угода, конкордат, пакт тощо. Сутність договору зводиться до узгодження волями сторін позицій суб'єктів космічної діяльності, які домовляються. Виключну роль щодо права договорів відіграє Статут Організації Об'єднаних Націй, який закріпив основні принципи міжнародного права» [4, с. 162].

Проте, зміст та сутність діючих договорів (угод), декларацій на яких базується міжнародне космічне право не відповідають вимогам сьогодення, а проблеми впливу глобалізаційних процесів на формування національного та міжнародного космічного права є недостатньо висвітленими і не набули статусу «актуальності». Більше того, слід враховувати, що міжнародні договори (угоди) та декларації, на яких базується космічне право, не є нормою права і характеризується як «м'яке право», що не забезпечує регуляцію нових відносин між суб'єктами та не запроваджує нові права і обов'язки для учасників, зайнятих бурхливим освоєнням космічного простору. І головне, у міжнародному космічному праві відсутня елементарна система забезпечення кримінологічної космічної безпеки як країн-учасниць, так і усього людства від протиправної поведінки будь-кого з учасників космічної діяльності. Саме тому, вимогою сьогодення, є необхідність забезпечити оптимальний стан безпеки життєдіяльності не тільки космічних держав, а і усього людства, шляхом адміністрування космічної діяльності з метою забезпечення міжнародної кримінологічної безпеки.

Саме тому що міжнародне космічне право не є нормою права і характеризується як «м'яке право», зумовлює складності домогтися між державами-учасниками космічних відносин загальної згоди щодо конкретних норм, не говорячи про їх дотримання. Саме тому, в договорах (угодах) використовуються формулювання в стилі «зроблять зусилля», «наскільки це можливо», «коли це буде доцільним» тощо, що не породжує чітких прав та обов'язків, а надає лише загальну установку, якої суб'єкти повинні дотримуватися. Це зайвий раз доводить тезу про те, що нормативний інструментарій, за допомогою якого регулюються міжнародні космічні відносини багатоманітний, проте не забезпечується юридичним механізмом охорони (безпеки).

Норми міжнародного космічного права найчастіше містять лише диспозицію, рідше – гіпотезу та диспозицію, а санкція, тобто межі відповідальності за порушення диспозиції, як структурний елемент норми відсутня, що не відповідає вимогам сьогодення – бурхливому багатовекторному розвитку космічної діяльності та потребує як найшвидшого вдосконалення.

Окрім цього, слід враховувати, що сучасне міжнародне космічне право не є спільним і загальним для всіх держав-учасниць в тому сенсі, що не всі вони ратифікували договори (угоди) щодо космічної діяльності, що нівелює

загальновизнані принципи, які характеризують їхній основний зміст, їхнє соціальне і правове призначення й цінність. Тільки на підставі договорів (угод) та декларацій неможливо забезпечити належного міжнародного космічного правопорядку, колективних та індивідуальних зусиль учасників міжнародних космічних відносин. А тому необхідно прикладати максимальних зусиль до нормотворення міжнародного космічного права на принципі поєднання міжнародних, регіональних і національних правових засобів та формування механізму реалізації і підтримання цих норм шляхом адміністрування та створення кримінологічної моделі космічної безпеки. На сьогодні вже недостатньо існуючої сукупності основних міжнародно-правових принципів та договорів (угод), декларацій, які не в змозі впоратися зі зростаючою протиправною поведінкою учасників космічної діяльності, яка загрожує миру та екологічній безпеці на Землі.

Так, основним міжнародним органом, який досліджує загальні тенденції в космічному праві є Комітет ООН із мирного використання відкритого космосу (UNCOPUS – United Nations Committee for the Peaceful Uses of Outer Space). У своїх звітах Комітет визнає і вказує на неповноту чинних міжнародних договорів в сфері космічного права та на цьому його пропозиції, на жаль, і закінчуються. Вважаю, що саме з цієї причини до цього часу залишаються не визначеними як процедура, так і способи, що застосовуються для встановлення факту міжнародного правопорушення в космічній сфері, тобто залишається не сформованим склад міжнародного космічного правопорушення (об'єктивна та суб'єктивна сторона правопорушення).

Отже, на зміну декларативній формі прийнятих рішень ООН, повинно прийти публічне управління (адміністрування) ООН, як владна форма впливу на космічні країни-учасниці, з метою забезпечення виконання зобов'язань по підписаним (ратифікованим) договорам (угодам), суворого дотримання принципів і норм космічного права та залучення країн-учасниць до плідної співпраці з правового забезпечення космічної діяльності, а саме: усунення протиріч та неповноту чинних міжнародних договорів в сфері космічного права, відпрацювання відповідальності за порушення та механізмів примусу до виконання зобов'язань і інше. Слід розуміти, що на сьогодні, санкції в доктрині міжнародного права, є теоретично виділеним самостійним інститутом міжнародно-правових санкцій, які ще називаються контрзаходами і вони, юридичною спільнотою, визначаються системою в цілому. Хоча, це процедурно досить складний процес, який не відповідає реаліям сьогодення і за цих причин є малозастосовним.

Проте, в рамках Організації Об'єднаних Націй сформована, на думку деяких науковців, універсальна система забезпечення міжнародної безпеки, а головним органом такого забезпечення виступає Рада Безпеки ООН. «Це єдиний орган в світі, якому на підставі Статуту ООН надано право визначати, чи існує в світі загроза агресії, чи здійснюється така на практиці, і яких заходів необхідно вжити для того, щоби зберегти мир і забезпечити в повному обсязі міжнародну безпеку членів міжнародної спільноти» – вважає професор Теліпка В.Е. [4, с. 238].

Так, саме тільки на підставі рішення Ради Безпеки ООН може бути розглянуто питання щодо притягнення держави-порушника до міжнародно-правової відповідальності. До складу Ради Безпеки ООН входить 5 постійних членів: КНР, Франція, росія, Велика Британія, США, які є космічними країнами. Ці держави можуть заблокувати рішення стосовно себе або стосовно питань, коли задіяні їхні інтереси. Наприклад, внаслідок застосування російською федерацією вето 15 березня 2014 р. Рада Безпеки залишила без реагування факт порушення територіальної цілісності України. Так, згідно п. п. 2–3 ст. 27 Статуту ООН, рішення Ради Безпеки ООН з непроцедурних питань ува-

жаються прийнятими, коли за них подані голоси дев'яти членів Ради з п'ятнадцяти, включаючи голоси всіх постійних членів Ради, що збігаються [6, с. 22].

У цьому контексті доречно послатися на І.В. Касинюка, який зазначає, що «більшість держав уважають, що право вето є «недемократичним анахронізмом». У бік Ради Безпеки постійно лунають обвинувачення стосовно того, що вона є «ефективною лише для захисту прав та інтересів її постійних членів». Держави члени ООН не відчувають своєї причетності до прийняття рішень, тому що більшість засідань відбувається, так би мовити, «за зачиненими дверима», найчастіше інформацію стосовно їх результатів держави отримують уже постфактум. Так, наприклад, росія неодноразово підкреслювала, що, на її думку, «немає підстав змінювати теперішній статус постійних членів Ради Безпеки в органічному взаємозв'язку їхніх прав та обов'язків». Більше того, вона заявляла про те, що реформа Ради Безпеки, яка, хоча й у чомусь обмежує прерогативи та повноваження «п'ятірки», є для неї непринятною» [7, с. 142].

З цього приводу, але вже у 2022 р. під час війни в Україні, коли російська федерація, як член Ради Безпеки ООН, блокувала рішення стосовно себе, Президент США Д. Байден виступив з ініціативою переглянути склад та порядок роботи Ради Безпеки ООН і це є слушна пропозиція. Після звірств РФ в Україні, вона чомусь досі перебуває у Раді ООН з прав людини. РФ потрібно виключити звідти, як, приміром, у 1939 році СРСР виключили з Ліги націй за напад на Фінляндію. У США і Великій Британії уже заявили, що добиватимуться цього. Але потрібна підтримка щонайменше двох третин із 193 членів Генасамблеї ООН.

19 вересня 2023 р., президент США Джо Байден, виступаючи з промовою перед 78-ю Генеральною Асамблеєю ООН, відзначив необхідність «оновлення» міжнародних інститутів, в тому числі фінансових установ та Ради Безпеки ООН. Він додав, що США ведуть «серйозні дискусії» щодо розширення Ради Безпеки за рахунок нових постійних і непостійних членів.

20 вересня 2023 р. президент України В. Зеленський, виступаючи з промовою на засіданні Ради Безпеки ООН вказав: «Українські солдати зараз своєю кров'ю роблять те, що Рада Безпеки ООН має робити своїми голосуваннями: зупиняють агресію та захищають принципи Статуту ООН».

Таким чином, роль міжнародних організацій, зокрема, ООН у забезпеченні належного рівня імплементації норм міжнародного космічного права, з політичних міркувань менша, ніж вона могла б бути, можна характеризувати, як усічене правове забезпечення.

Зрештою, слід зазначити, що в питаннях освоєння Космосу не можна користатися договорами (угодами),

деклараціями прийнятими ООН у минулому сторіччі, які не тільки морально застаріли, а їхні принципи і норми не відповідають вимогам сьогодення, що стримує цивілізований розвиток космонавтики і не забезпечує необхідні правовідносини між учасниками космічної діяльності та не передбачає жодного механізму впливу на космічну державу-порушника, що, відповідно, не забезпечує кримінологічну космічну безпеку.

Як зазначають науковці, цьому сприяє той факт, що на сьогоднішній день процедура і способи, що застосовуються для встановлення самого факту порушення міжнародного зобов'язання в космічній сфері або наявності конкретного протиправного діяння, його ознак, залишаються вельми не визначеними, як об'єктивна так і суб'єктивна сторона міжнародного космічного правопорушення, тобто не сформовано склад міжнародного космічного протиправного діяння. Саме тому, є усі підстави стверджувати, що не вивчення міжнародного космічного правопорушення, його детермінації й причинності свідчить про те, що кримінологія не повною мірою визначає свої задачі й можливості їх вирішення у міжнародно-правовій сфері.

Саме тому, кримінологічна модель космічної безпеки має стати одним із пріоритетних напрямків наукових розробок сучасної кримінології та найбільш пріоритетним у системі кримінологічних інститутів, що забезпечать ефективну роботу механізму запобігання та протидії правопорушенням у міжнародній космічній сфері, дасть можливість знизити й психологічне напруження суспільства, страх перед проявами протиправної поведінки космічних держав, підвищить здатність міжнародної спільноти протистояти протиправним проявам в освоєнні Космосу.

Такий висновок, перш за все, базується на інформації про зростаючу кількість правопорушень в міжнародній космічній сфері та розширення кола чинників, які впливають на відповідний рівень. Виходячи з такого підходу, питання розроблення, аргументації та імплементації в космічне право поняття кримінологічної космічної безпеки уявляється найбільш нагальним.

Зрозуміло, що на шляху до створення атмосфери безпеки в міжнародній космічній сфері існує значна кількість перепон, що дуже ускладнює реалізацію цих пропозицій. Проте, вказана тематика актуалізується в умовах стрімкого зростання неконтрольованого свавілля в міжнародній космічній діяльності, що створює нові й незвичні загрози для людства та довкілля. Усе це вимагає великих зусиль юристів і дипломатів щодо перегляду та вдосконалення існуючої системи міжнародної кримінологічної космічної безпеки і створення її нової моделі, як необхідності у становленні нового світового порядку у воєнний та післявоєнний часи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Війна в космосі: РФ глушить передачу GPS-сигналів і атакує супутники на орбіті. Фокус: веб-сайт. URL :<https://focus.ua/uk/digital/515293-voyna-v-kosmose-rf-glushit-peredachu-gps-signalov-i-atakuet-sputniki-na-orbite>. (дата звернення: 15.10.2023).
2. International cooperation in the peaceful uses of outer space. Resolution 76/76 adopted by the General Assembly on 9 December 2021 [on the report of the Special Political and Decolonization Committee (Fourth Committee) (A/76/415, para. 9)]. URL:https://www.unoosa.org/res/oosadoc/data/resolutions/2021/general_assembly_76th_session/ares7676_html/ARES_76_076E.pdf (дата звернення: 17.10.2023).
3. Антипенко В.Ф. Щодо проблем ефективності міжнародного права. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. 2013. Вип. 1042. С. 58–60.
4. Теліпко В.Е., Овчаренко А.С. Міжнародне публічне право: Навч. посіб. / За заг. ред. Теліпко В. Е. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 608 с.
5. Byers, M., Wright, E., Boley, A. et al. Unnecessary risks created by uncontrolled rocket reentries. *Journal of Nat Astron* 6, 1093–1097 (2022). <https://doi.org/10.1038/s41550-022-01718-8>
6. Статут ООН: підписаний 26 червня 1945 року в Сан-Франциско на заключному засіданні Конференції Об'єднаних Націй / Департамент громадської організації ООН. 2008. 68 с. URL:https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf (дата звернення: 16.10.2023).
7. Касинюк І.В. Колізії правового регулювання міжнародної відповідальності держав за вчинення акту агресії. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. №34. С. 142–143.